

Література

1. Васянович Г.П. Педагогічна етика : навч.-метод. посібник / Г.П. Васянович. – Львів : Норма, 2005. – 344 с.
2. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / В.М. Гриньова. – Київ, 2000. – 417 с.
3. Гнезділова К.М. Корпоративна культура викладача вищої школи : навч.-метод.посібник / К.М. Гнезділова. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – 124 с.
4. Коваленко Л.А. Психологічний зміст професійної культури педагога / Л.А. Коваленко // Проблеми сучасної психології. – 2009. – № 6. – С. 332–333.
5. Косенко Ю.М. Імідж викладача вищої школи / Ю.М. Косенко // Забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в процесі використання сучасних технологій : зб. матеріалів Міжнародної (заочної) науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 26–27 вересня 2016 р. / Хмельницька обласна рада, Хмельницька обласна державна адміністрація, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький : ХГПА, 2016. – С. 150–153.
6. Косенко Ю.М. Лідерські якості викладача як запорука ефективної педагогічної взаємодії зі студентами / Ю.М. Косенко // Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 25–26 травня 2017 р. – Маріуполь : МДУ, 2017. – С. 261–264.
7. Лымарь А.Н. Профессиональная культура педагогов высшей школы: социологический анализ : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.06 / А.Н. Лымарь. – Екатеринбург, 2008. – 165 с.
8. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія / Л.Л. Хоружа. – Київ : Преса України, 2003. – 319 с.

*Марена Тетяна Василівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки
та міжнародних економічних
відносин МДУ*

*Мітюшкіна Христина Сергіївна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри раціонального
природокористування та охорони
навколишнього середовища МДУ*

Особливості виконання магістерського дослідження в контексті вимог академічної доброчесності

Ключові слова: академічна доброчесність, кваліфікаційна робота, магістерське дослідження, академічна нечесність, плагіат, академічне шахрайство, цитування.

Поступова інтеграція України до глобального простору вищої освіти вимагає впровадження у державі принципів освітньої діяльності, прийнятих у високорозвинутих країнах світу. Одним з таких принципів, врахування якого дозволяє досягти високого рівня якості та конкурентоспроможності вищої освіти, є неуклінне дотримання учасниками освітнього процесу вимог академічної доброчесності. Ці вимоги, зокрема, поширюються і на процес підготовки кваліфікаційних робіт студентами-магістрантами та наукового керівництва магістерськими дослідженнями.

Відповідно до нормативних документів, академічна доброчесність (academic integrity) – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та / або наукових досягнень [3]. У свою чергу «академічна нечесність»

або «академічна недоброчесність» (academic dishonesty) розглядається як шахрайство у академічному середовищі, яке включає нечесні прийоми або дії, заборонені правилами університету, що відносяться до навчальної діяльності та здійснюються студентами для досягнення несправедливої переваги в навчанні [1; 7].

Академічна недоброчесність може проявлятися у численних формах. Зокрема, при написанні кваліфікаційних робіт магістрантами основними формами прояву академічної недоброчесності можуть стати наступні:

- академічний плагіат (plagiarism, від лат. plagio – викрадати) – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та / або відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства та без належного оформлення посилань;

- академічне шахрайство, що передбачає будь-які дії учасників освітнього процесу, змістом яких є посилання на джерела, які не використовувалися в роботі; повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи; публікація вигаданих результатів досліджень тощо;

- виконання на замовлення та / або продаж кваліфікаційних робіт;

- порушення або неналежний опис методики виконання досліджень; корегування результатів досліджень під гіпотезу, що треба довести [3].

Найчастіше академічна недоброчесність асоціюється з поняттям плагіату. За даними Східноукраїнського фонду соціальних досліджень, в Україні до плагіату вдаються понад 90% студентів [5]. Найбільш поширеними формами академічного плагіату при виконанні кваліфікаційних робіт магістрантами є:

- використання у власному творі чужих матеріалів

(зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;

- парафраз або цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;

- спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел;

- представлення в якості власного твору (зокрема, кваліфікаційної роботи) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду, послугу чи соціальні зв'язки [3; 5].

Глобальні масштаби поширення проблеми академічної недоброчесності, зокрема, плагіату, спонукали багато країн до розробки та впровадження заходів боротьби з проявами цієї проблеми як на рівні окремих ЗВО, так і на загальнодержавному рівні (табл. 1).

Отже, здійснюючи виконання або забезпечуючи наукове керівництво магістерськими дослідженнями, учасники освітнього процесу мають враховувати наступні аспекти дотримання вимог академічної доброчесності. По-перше, враховуючи форми прояву академічної нечесності, її суб'єктами можуть виступати не тільки здобувачі вищої освіти, але й науково-педагогічні кадри – як сам науковий керівник магістранта, так і працівники відповідного університету або інших ЗВО (у випадку виконання кваліфікаційної роботи на замовлення). Відтак, ця проблема може бути вирішена тільки за умов дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу та досягнення високого рівня загальної академічної культури у країні.

По-друге, як показує досвід, плагіат у кваліфікаційній роботі може бути як умисним (студент свідомо йде на порушення, намагаючись приховати факт запозичення чужого матеріалу і видати його за власну розробку), так і не-

Таблиця 1

Заходи боротьби з академічною недоброчесністю
в окремих країнах світу

Країна	Заходи боротьби з академічною недоброчесністю
<i>Велика Британія</i>	В Англії та Уельсі засновано Офіс незалежного арбітражу, який має реагувати на несправедливі практики у сфері академічної доброчесності. Використовується спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату на основі розробки та імплементації закладами вищої освіти інституційних політик запобігання і боротьби з плагіатом.
<i>Австрія</i>	Австрійське агентство дослідницької доброчесності розробляє національні вимоги до проведення досліджень в частині академічної доброчесності. Використовується спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення плагіату.
<i>Швеція</i>	Створено національну систему збору статистичних даних щодо виявлених випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їх основі щорічних звітів. Визначений на національному рівень порядок врегулювання порушень у сфері академічної доброчесності передбачає створення спеціальних інституційних комісій на місцях, які очолюються віце-канцлером університету. В багатьох освітніх програмах шведських університетів на рівні магістратури включено навчальну компоненту з академічної доброчесності.
<i>США</i>	У багатьох університетах розроблено офіційні документи, що регулюють поведінку співробітників, викладачів, дослідників, студентів в контексті вимог академічної доброчесності. У якості покарання у студента – порушника таких вимог можуть не прийняти письмову роботу, відмовити у переведенні на наступний курс або виключити з університету.
<i>Чехія</i>	50% чеських ЗВО отримали фінансування від Міністерства освіти на боротьбу з плагіатом в рамках кампанії «Плагіат».
<i>Словаччина</i>	У 2010 р. Міністерство освіти зобов'язало усі ЗВО використовувати національний центральний репозитарій тез і дисертацій та національну систему перевірки на плагіат.
<i>Чорногорія</i>	МБРР виділив 12 млн. євро на потреби вищої освіти, частина коштів пішла на пошук і впровадження програми перевірки на плагіат на державному рівні.
<i>Македонія</i>	З 2011 р. міністр освіти повідомив про те, що ведеться розробка власного сервісу для перевірки на плагіат.
<i>Грузія</i>	Міністерство освіти домовилося про створення єдиної бази для перевірки всіх грузинських наукових робіт.
<i>Китай</i>	Міністерство освіти вимагає, щоб усі ЗВО були обладнані програмним забезпеченням для перевірки на плагіат докторських та магістерських робіт.
<i>Індія</i>	Усі університети, підключені до Бібліотечно-інформаційного центру Індії, можуть користуватися програмою перевірки на плагіат за рахунок держави.
<i>Пакистан</i>	У 2007 р. Комісія з вищої освіти почала закуповувати програми для перевірки наукових робіт на плагіат. Ними вже користуються понад 60% ЗВО.
<i>Індонезія</i>	Відповідно до Закону про регулювання освіти 2010 р. керівні особи, що представляють адміністрацію університету, зобов'язані слідкувати за загальною імплементацією кодексу поведінки в частині запобігання і боротьби з академічним плагіатом. Кожен дослідник за результатами підготовки наукової роботи має підготувати й подати декларацію про те, що його робота не містить плагіату і що автор готовий прийняти відповідне покарання у разі його виявлення. Університети зобов'язані завантажувати всі отримані наукові публікації, разом з деклараціями авторів про доброчесність, до загальнонаціонального порталу-репозитарію наукових праць.
<i>Чилі</i>	Фонд розвитку науки і технологій при Міністерстві освіти виділив кошти на створення системи перевірки на плагіат.
<i>Еквадор</i>	У 2015 р. держава зобов'язала всі державні ЗВО використовувати систему перевірки на плагіат.

Примітка: складено авторами на основі даних [2; 5; 6].

умисним (студент не знає, як правильно оформити кваліфікаційну роботу з точки зору правил цитування, оформлення посилань тощо) [2]. Для уникнення ситуацій неумисного плагіату у ЗВО мають бути розроблені та доведені до відома студентів відповідні нормативні документи (положення про кваліфікаційні роботи [4], методичні рекомендації щодо виконання магістерських досліджень з окремих спеціальностей тощо), які б містили чіткі та зрозумілі правила цитування, перефразування, посилань на авторів та джерела інформації, з яких магістрант запозичив матеріал для кваліфікаційної роботи.

По-третє, крім загальнодержавних заходів боротьби з проявами академічної недоброчесності, велике значення має проведення у кожному ЗВО системної роз'яснювальної роботи щодо негативних наслідків поширення цього явища. Масові прояви академічної недоброчесності небезпечні не тільки з точки зору погіршення якості вищої освіти в окремому університеті, зменшення попиту на випускників відповідного ЗВО на ринку праці та зниження показників їх працевлаштування, але й загрожують конкурентоспроможності всієї національної освітньої системи та стають перешкодою на шляху її успішної інтеграції у світовий простір вищої освіти.

Література

1. Артёмов П.М. Академічна нечесність як елемент академічної культури українського студентства: результати емпіричних досліджень / П.М. Артёмов, І.В. Пак // Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2016. – Вип. 37. – С. 234–240.
2. Епідемія академічного плагіату в цифрах [Електронний ресурс] // Студвей інформаційний портал. – 2016. – 13 червня. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/plagiat-2/>.
3. Положення про академічну доброчесність в Маріупольському державному університеті: затв. наказом МДУ від 02.03.2017 № 92, протокол Вченої ради МДУ від 02.02.2017